

Ляшенко Лідія Леонідівна
аспірант кафедри культурології та
культурно-мистецьких проєктів
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
kindhen@ukr.net

РОЛЬ БАТЬКА У ВИХОВАННІ ЕРИХА КОРНГОЛЬДА: ДО ПРОБЛЕМИ ПРИРОДИ ТАЛАНТУ

У статті розглянуто роль батька у життєвому та творчому шляху австрійського композитора Е. Корнгольда, доведено його незаперечний вплив на розвиток музичних здібностей композитора, становлення його виконавського та композиторського таланту, формування його музичних смаків, створення сприятливих умов для професійного та особистісного росту Е. Корнгольда. Також визначено вплив Ю. Корнгольда як високопрофесійного музиканта, котрий став зразком для наслідування, першим вчителем, другом і порадиником у творчих питаннях.

Ключові слова: Е. Корнгольд, Ю. Корнгольд, музичні здібності, талант, наслідування.

Ляшенко Лідія Леонидовна, аспирант кафедры культурологии и культурных проектов, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусства

Роль отца в воспитании Эриха Корнгольда: к проблеме природы таланта

В статье рассмотрена роль отца в жизненном и творческом пути австрийского композитора Э. Корнгольда, доказано его бесспорное влияние на развитие музыкальных способностей композитора, становление его исполнительского и композиторского таланта, формирование его музыкальных вкусов, создание благоприятных условий для профессионального и личностного роста Э. Корнгольда. Также определено влияние Ю. Корнгольда как высокопрофессионального музыканта, который стал образцом для наследования, первым учителем, другом и советником в творческих вопросах.

Ключевые слова: Э. Корнгольд, Ю. Корнгольд, музыкальные способности, талант, наследование.

Liashenko Lidia, Postgraduate, the Cultural studies and cultural projects chair, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Father's role in education Erich Korngold: in the context of issue of the nature of talent.

The purpose of this article is to analyze and study the characteristics of parental influence and the role of the father in the formation and establishment of E. Korngold's talent.

Many theorists (A. Adler, N. Eynish, K. Elyacheff, E. Erickson, V. Efroimson, M. Klein, Yu. Kochkarov, O. Kulchytska, A. Miller, V. Molyako, Sh. Sent.-Bjov, A. Freud, Z. Freud and others) emphasizes the growing role of the parents and childhood in the development of both ordinary and especially prominent figures. According to A. Freud, instrument of influence on the direction of certain personality traits (intelligence, language development, motor skills, etc.) are, first of all, the mother's or both parents' praise. K. Elyacheff, N. Eynish. and A. Miller have similar ideas: they find the desire to earn maternal (parental) love the source of human activity.

Concentrating on the role of E. Kornhold's father – Julius Korngold – should emphasize the fact that it was Ju. Korngold who most contributed to the development of skills, competencies formation and the formation of his son's talent from early age. So, consider the specific examples that reveal the specifics of parental influence in shaping the personality and talent of the future composer. First, Ju. Korngold was a professional musician (pianist) and he often performed selections from the most famous works of classical composers. Noticing a unique sense of rhythm and later musical ear and musical memory of his son, he began music lessons with E. Korngold. Secondly, Ju. Korngold was one of the most prominent critics of the first third of the twentieth century, and his circle of acquaintances united the leading and most talented artists of the time, who were often guests in his house, that's why E. Korngold from his childhood was surrounded by the best representatives of the Viennese elite and intellectuals. Another important factor in the development of musical abilities of E. Korngold is a constant interest in his success by father: Ju. Korngold organized the meeting of E. Korngold with G. Mahler and R. Strauss, provided teaching his son to the best teacher of composition – O. Tsemlynskii and for many years took direct part in the selection of literary texts for the stage and chamber works and organization E. Korngold's concerts.

Analyzing the role of father in the upbringing of E. Korngold, is to emphasize the complex relationship between father and son that were characteristic for young and mature E. Korngold's years. The reason was, firstly, the desire of Ju. Korngold to implement his unrealized dreams in son's life, transferring to E. Korngold all his expectations, sometimes even in exaggerated form and, secondly, Ju. Korngold's strong desire to remain the undisputed authority for son even in his later years. Because of this, in a family of Korngolds removal father from son gradually takes place, that accompanied by a partial loss by E. Korngold of parental authority. Following events are phase of removal: E. Korn-

gold's marriage, which was a turning-point in every respect: if before most of the time is spent by E. Korngold with his parents, but now he was living separately from them; if before his father took a direct part in creative search of his son, was the first adviser regarding genres, new works libretto by the composer, now a young wife took of these "obligations" in itself; secondly, a turning-point in relations between father and son was an appeal of E. Korngold to treatments operettas. Ju. Korngold was against this, believing that the great talent of his son deserves the original revealing as composer, and in the case of processing operettas can only speak of a useless waste of time. After moving to the United States before World War II, the composer devoted himself entirely to work in the genre of film music and refused to turn to "pure" music. This led to what Ju. Korngold stopped to communicate with him.

As a result of analysis it was done following conclusions: main areas of Ju. Korngold's influence were, firstly, the implementation parenting, because you can confidently assert that Ju. Korngold was a loving, caring and responsible father; secondly – the fulfillment of social functions, because it was father, who provided an adequate social adaptation of irregular child ("child prodigy") and created optimal and favorable conditions for E. Korngold finding his place in society and the formed friendly and professional relationship with other artists; thirdly, Ju. Korngold served as a professional musician and the first teacher, who managed to see in time the outstanding musical abilities of E. Korngold, contributed to strengthening the interest of son in music activity and provide vocational training with better teacher. Therefore, one could argue that Ju. Korngold had exclusive and crucial role in the life of E. Korngold and in the development of the talent of the future composer.

Key words: E. Korngold, J. Korngold, musical abilities, talent, inheritance.

Еріх Вольфганг Корнгольд (1897-1957 рр.) – австрійський композитор, виконавець, диригент, викладач, автор обробок оперет та один із засновників саундтреку. Е. Корнгольд був вундеркіндом, рівень обдарованості якого вражав таких визнаних музичних метрів, як Б. Вальтер, Е. Ганслік, Г. Малер, Дж. Пуччіні, Я. Сибеліус, К. Флеш, Р. Штраус та ін. Дослідження природи таланту австрійського митця представляє великий інтерес, адже, по-перше, це дозволяє виокремити певні етапи формування та становлення таланту Е. Корнгольда, а, по-друге, вивчити природу таланту композитора та виконавця загалом. Враховуючи відсутність праць, присвячених постаті Е. Корнгольда, його творчого доробку та природі його таланту у вітчизняних дослідженнях, тема даної статті є актуальною.

Слід зазначити, що, вивчаючи природу таланту, зарубіжні та вітчизняні теоретики (А. Адлер, Д. Богоявленська, Д. Віннікотт, Ф. Дольто, В. Дружинін, Е. Еріксон, І. Ільєсов, Ю. Кочкаров, Л. Левчук, Н. Лейтес, А. Матюшкін, О. Музика, Ю. Полуянов, В. Шадріков та ін.) виокремлюють, серед інших, соціальний фактор, що безпосередньо впливає на розвиток таланту. В цьому контексті аналізуються дитячі роки митців та вивчається роль батьків, вчителів, друзів, близького соціального оточення та соціального середовища загалом, що безпосередньо (сприятливо, або негативно) впливає на розвиток таланту видатної особистості. Отже, метою даної статті є аналіз та вивчення особливостей батьківського впливу та ролі батька у формуванні та становленні таланту Е. Корнгольда.

Говорячи про проблему природи таланту, слід зазначити, що вагома роль у її вирішенні належить психоаналізові, зокрема, її засновнику З. Фрейду. Досліджуючи психологію та особливості художньої діяльності видатних митців, психоаналітик наголошує на визначній ролі, по-перше, дитячих років на формування психіки особистості, а, по-друге, на важливій ролі батька на становлення особистості людини.

Вивчаючи творчу особистість митців та видатних людей взагалі, інші дослідники (А. Адлер, Н. Ейніш, К. Ельєчєфф, Е. Еріксон, В. Ефроїмсон, М. Кляйн, Ю. Кочкаров, О. Кульчицька, А. Міллер, В. Моляко, Ш. Сент-Бьов та ін.) також наголошують на визначній ролі дитячих років. Окрім ідей З. Фрейда, важливими є положення засновниці дитячого психоаналізу А. Фрейд, французьких психоаналітиків К. Ельєчєфф та Н. Ейніш, а також швейцарського психолога, психоаналітика та письменниці А. Міллер стосовно ролі батьків у становленні таланту особистості.

Як стверджує А. Фрейд, інструментом впливу на напрямки розвитку тих чи інших ознак особистості (інтелект, розвиток мовлення, моторики та ін.) є, в першу чергу, похвала матері, або обох батьків. Інші теоретики (К. Ельєчєфф, Н. Ейніш та А. Міллер) вихідним мотивом діяльності людини вважають прагнення заслужити материнську (батьківську) любов.

Таким чином, в контексті вивчення природи таланту, звернення до дитячих років видатної особистості є цілком закономірним, адже не лише її талант, але й особистість в цілому, певні риси її характеру, особливості її світосприйняття формуються саме в дитинстві. Також і вплив батька є найпотужнішим саме у дитячі роки, коли закладається фундамент для становлення особистості у всіх сферах її життя (особистого, професійного, соціального).

Зосереджуючись на ролі батька Еріха Корнгольда – Юліуса Корнгольда – у формуванні особистості і таланту майбутнього композитора, варто наголосити на тому факті, що саме Ю. Корнгольд більшою мірою та всіма доступними засобами сприяв розвитку здібностей, формуванню професійних якостей та становленню таланту свого сина з ранніх років.

Ю. Корнгольд (1860-1945 рр.) був музикантом, критиком, який мав до того ж юридичну освіту (у 1885 р. він отримав кваліфікацію юриста і ступінь доктора). Саме він прилучав Еріха до гри на фортепіано з раннього дитинства та був його першим вчителем. Також Ю. Корнгольд часто виконував найвідоміші уривки з творів В. Моцарта, а пізніше батько часто брав сина на найвизначніші концерти. Таким чином, роль Ю. Корнгольда полягала у наступному. Коли стала очевидною музична обдарованість дитини, Ю. Корнгольд, з одного боку, всіляко скеровував інтерес та діяльність сина в музичному напрямку, виховував його в атмосфері культу музики, пропонував Е. Корнгольду брати участь у музикуванні та написанні творів, тобто поєднувати різні види музичної діяльності, а, з іншого боку, він давав достатньо самостійності Еріхові, сприяючи формуванню таких рис, як самостійність, відповідальність, фантазія, усвідомлення своїх музичних здібностей та подальший їхній розвиток¹.

Якщо говорити про унікальну освіченість, що була притаманна Е. Корнгольду протягом усього життя, то вона є результатом цілеспрямованого методу навчання, який використовував Ю. Корнгольд. Цей метод полягав у тому, що Е. Корнгольд постійно змагався із батьком у музичній сфері. Це відбувалося майже кожного вечора, коли батько із сином перевіряли один в одного знання різних історичних фактів, дати життя видатних композиторів, знання окремих музичних уривків з найвідоміших класичних творів (які обидва могли заспівати або заграти напам'ять), коли вони обговорювали продуктивність В. Моцарта та Ф. Шуберта [4, 160]. Окрім того, саме батько був прикладом багатогодинної щоденної праці та присвяти свого життя своїй справі.

На нашу думку, аналізуючи дитячі роки Е. Корнгольда, цілком логічним є звернення до праць З. Фрейда, А. Фрейд, Н. Ейніш, К. Ельячефф та А. Міллер. Отже, батьки Е. Корнгольда (Юліус Корнгольда та Жозефіна Корнгольд), будучи прекрасними, професійними, високоосвіченими музикантами, рано помітили задатки Е. Корнгольда саме в музичній сфері та своїм схваленням, тренуванням та заохоченням сприяли розвитку цих задатків до рівня обдарованості і таланту. Також ми припускаємо, що батьки композитора очікували від Е. Корнгольда високих музичних досягнень і всіляко демонстрували це, і тому майбутній композитор, аби справдити очікування батьків та отримати їхню любов та визнання, прагнув робити все краще за інших.

Однак ми вважаємо за потрібне наголосити на тому факті, що не тільки через пошук батьківської любові та схвалення дитина розвиває свої здібності та досягає високих результатів, аде й завдяки цьому браку любові вона вимушена постійно працювати над собою та самовдосконалюватись. У цьому контексті відносини Е. Корнгольда з батьком є яскравим прикладом.

По-перше, сам Ю. Корнгольд згадував, що завжди мріяв присвятити своє життя музиці, однак такі плани не влаштовували його батька, який наполіг на отриманні сином юридичної освіти, після завершення якої Ю. Корнгольд зміг розпоряджатися своїм життям, присвятивши себе діяльності в якості музичного критика. Ю. Корнгольд згадував, що єдиним його бажанням завжди було стати композитором та виконавцем. Таким чином, ми бачимо, що Ю. Корнгольд через сина втілював у життя свої нездійсненні мрії, переносючи на Е. Корнгольда всі свої очікування, іноді навіть у гіпертрофованій формі.

Говорячи про подальшу роль Ю. Корнгольда в житті Е. Корнгольда, зазначимо, що відносини Е. Корнгольда з батьком були досить складними. Причиною тому було сильне прагнення Ю. Корнгольда залишатися безперечним авторитетом для сина навіть в зрілі роки останнього. Однак у той час, коли такий авторитет та вплив на всі сфери життя сина цілком природний та виправданий в дитячі роки, в зрілі роки бажання батька брати участь у вирішенні усіх життєвих та творчих питань сина не виглядає таким природним. Через це в родині Корнгольдів поступово відбувається відсторонення батька від сина що, як нам здається, супроводжується частковою втратою Е. Корнгольдом батьківського авторитету. Етапами цього відсторонення є наступні події. По-перше, це одруження Е. Корнгольда, яке було переламним моментом у всіх відношеннях: якщо раніше більшість часу Е. Корнгольд проводив саме із батьками, то тепер він жив окремо від них; якщо раніше батько брав безпосередню участь у творчих пошуках сина, був першим порадником стосовно жанрів, лібрето нових творів композитора, то тепер молода дружина забрала частину цих "обов'язків" на себе.

Наступним переламним моментом у відносинах батька та сина було звернення Е. Корнгольда до обробок оперет, адже саме це обіцяло більший зарібок, який був необхідний для утримання сім'ї Е. Корнгольда. Однак батько був проти звернення до обробок оперет, вважаючи, що могутній талант його сина заслуговує на розкриття в оригінальній, композиторській діяльності, а в разі обробки оперет можна говорити лише про марну розтрату часу.

Друга світова війна та необхідність переїзду до Голівуду знову стала випробуванням у відносинах Е. Корнгольда та Ю. Корнгольда. Переїхавши до Сполучених Штатів Америки, митець цілком

присвятив себе роботі у жанрі кіномузики та відмовився звертатися до "чистої" музики. Це призвело до того, що Ю. Корнгольд, котрий не бажав прийняти таке рішення свого дорослого сина та вже видатного на той час митця, навіть перестав спілкуватися із ним.

Тут слід звернутись ще до одного аспекту, на якому наголошує З. Фрейд, аналізуючи роль батька, а саме: тісному зв'язку між авторитетом Батька та вірою в Бога, адже "особистий Бог не що інше, як звеличений батько" [2, 205]. Психоаналітик зауважує, що людина втрачає релігійну віру тоді, коли втрачає авторитет Батька. "Отже, в комплексі батьків ми вбачаємо коріння релігійної потреби; всемогутній, справедливий Бог і милостива природа представляються нам величними сублімаціями батька і матері, краще сказати, оновленням і відтворенням уявлень раннього дитинства про них обох" [2, 205].

Говорячи про релігійні вірування Е. Корнгольда та їхній можливий зв'язок із формуванням батьківського авторитету, зазначимо, що, за свідченням сучасників, Е. Корнгольд не був фанатично віруючою людиною. Він не ходив до синагоги, не притримувався посту, і єдиним вираженням його віри, на наш погляд, є два твори на релігійні тексти, зроблені на замовлення рабина у Голівуді². Отже, у такому разі важко прослідкувати зв'язок між втратою батьківського авторитету та втратою через це авторитету церкви. Однак, ми дозволимо собі припустити, що відмова Е. Корнгольда від роботи у класичних жанрах, яку сам він пов'язував із приходом до влади Гітлера і небажанням повертатися до "чистої" музики, поки німецький диктатор залишається при владі, насправді є вираженням протесту проти батька. Адже Е. Корнгольд знав, що батько найбільше цінує його як композитора класичної музики і очікує від нього присвячення свого часу саме цій сфері не лише по причині визнання неординарного композиторського таланту сина, але й по причині невиправданих особистих надій бути видатним музикантом, і тому, на наш погляд, така відмова³ справдити батьківські очікування є психологічним бажанням довести батькові своє право на прийняття самостійних рішень, обрання того чи іншого напрямку діяльності та особисту точку зору.

Аналізуючи роль батька на становлення таланту Е. Корнгольда, слід зауважити, що загалом вплив Ю. Корнгольда можна простежити у двох площинах. По-перше, це свідома участь у розвитку та формуванні музичних здібностей сина, що виявилася у навчанні гри на фортепіано, формуванні музичних та естетичних смаків, контролі виконання певних завдань з композиції, створенні сприятливих матеріальних умов для занять музикою, дотримання певного режиму праці та ін. Другою площиною, в якій проявилася роль батька, є психологічна та особистісна сфера: вона демонструє батьківський вплив на сина, що не залежить безпосередньо від волі та бажання батька. Ми говоримо про такі психологічні процеси, як наслідування сином батьківської постаті та ідентифікація сина із батьком, що відбувається, починаючи з дошкільного віку і до настання юнацького періоду.

Саме на дошкільний вік (три-п'ять років) припадає початок процесу наслідування окремих дій, діяльності батька (матері) в цілому та процес ідентифікації з батьком своєї статі. Слід зазначити, що це питання досліджують такі вітчизняні та зарубіжні теоретики, як В. Асеева, О. Горшкова, Ф. Дольто, В. Дружинін, Н. Ейніш, К. Ельячефф, Е. Еріксон, М. Кляйн, О. Музика, Е. Рибалко, О. Сірий, М. Яницький та ін.

Отже, зразком для наслідування Е. Корнгольда став батько. Наслідуючи його діяльність (цікавість музикою та усім, що з нею пов'язане, гру на фортепіано, спів та ін.), Е. Корнгольд опиняється у ситуаціях, що дозволяють йому усвідомити власні здібності, вміння і, головне, можливості їхнього розвитку. Наслідування на цьому етапі є початком ідентифікації як більш глибокого та неусвідомленого дитиною процесу. Далі, отримуючи схвалення батька та інших дорослих за свої дії, хлопець намагається задовольнити потребу у визнанні саме діяльністю у музичній сфері.

Розглядаючи такий важливий віковий період, як підлітковий вік та ранню юність Е. Корнгольда (дванадцять-п'ятнадцять років), не можна також переоцінити роль батька-композитора, який продовжував створювати сприятливі умови для розвитку здібностей Е. Корнгольда, для формування системи цінностей сина, в якій музика займала головне місце (так само, як і в системі цінностей самого Ю. Корнгольда), який підтримував Е. Корнгольда і, що найважливіше, сам демонстрував вірність цим цінностям протягом усього свого життя.

Також в контексті аналізу наслідування постаті та діяльності батька, слід наголосити на тому факті, що Ю. Корнгольд надавав важливе значення вибору друзів та формуванню близького оточення Е. Корнгольда. І завдяки цьому Е. Корнгольд з дитинства знаходився у колі провідних митців, високо інтелекгентних, освічених, неординарних особистостей, а визнання з боку високоосвічених та авторитетних дорослих, і прагнення досягти їхнього рівня стало одним з вагомих факторів розвитку його обдарованості.

Підводячи підсумок, зазначимо, що основними напрямками впливу Ю. Корнгольда було, по-перше, виконання батьківських функцій, адже можна із впевненістю стверджувати, що Ю. Корнгольд

був люблячим, дбайливим та відповідальним батьком; по-друге, – виконання соціальних функцій, адже саме він забезпечив адекватну соціальну адаптацію нестандартної дитини ("вундеркінда") та створив оптимальні та сприятливі умови для знаходження Е. Корнгольдом свого місця у соціумі та формування дружніх та професійних відносин із іншими митцями; по-третє, Ю. Корнгольд виконував роль музиканта-професіонала та першого вчителя, котрий зумів вчасно розгледіти неабиякі музичні здібності Е. Корнгольда, сприяв зміцненню зацікавленості сина музикою та забезпечив професійне навчання у кращого викладача. Виходячи з цього, можна стверджувати, що Ю. Корнгольд відіграв виключну та вирішальну роль як у житті Е. Корнгольда, так і у становленні таланту майбутнього композитора.

Примітки

¹ У віці шести років Еріха віддали на навчання до Е. Ламма, котрий помітив абсолютний слух учня та здатність до імпровізації. У сім років Е. Корнгольд починає відвідувати школу, а також пише свої перші твори. В цьому ж році (1904 р.) відбувається його перший концерт. 1906 р. юний композитор пише кантату "Золото", прослухавши яку Г. Малер вже зміг розгледіти в ньому геніальне дарування. У віці одинадцяти років в Е. Корнгольда сформувався особистий, "виключний" стиль виконання, що буде його візитною карткою впродовж усього життя. Завершує цей період балет "Сніговик", що був поставлений в оперному театрі та відкрив талант Е. Корнгольда широкій публіці. Отже, помітно збільшується масштаб творів Е. Корнгольда: від вальсів та мініатюр – до кантати та балету.

² Великодній псалом для соліста, хору та оркестру на івритські тексти, 1941 р. та Молитва для тенора, жіночого хору, арфи та органу на текст Ф. Верфеля, 1941 р.

³ Слід зазначити, що у Голівуді Е. Корнгольд періодично все ж таки звертався до написання класичних творів, але це були переважно твори малих форм, або декілька великих творів (Струнний квартет №3, 1944-1945 рр.; Скрипковий концерт, 1937-1939, 1945 рр.; Тиха серенада, 1946-1950 рр.; Концерт для віолончелі з оркестром, одночасний, 1946 р., написаний для кінофільму "Обман"), які Е. Корнгольд писав роками, та які спиралися на мелодійний матеріал із музики до кінофільмів.

Література

1. Фрейд А. Психопатологии детства / Анна Фрейд [пер. с нем.] – М. : Издательский дом NOTA BENE, 2000. – 224 с.
2. Фрейд З. Художник и фантазирование / Зигмунд Фрейд [пер. с нем., под ред. Р. Ф. Додельцева, К. М. Долгова] / Зигмунд Фрейд. – М. : Республика, 1995. – 400 с.
3. Эльячефф К., Эйниш Н. Дочки-матери. Третий лишний? / Каролин Эльячефф, Натали Эйниш [пер. с франц. О. Бессоновой, под ред. Н. Поповой]. – М. : Издательство "Институт общегуманитарных исследований", 2006 – 448 с.
4. Carroll G. B. The Last Prodigy. A Biography of Erich Wolfgang Korngold. / Brendan Carroll G. – Portland, Oreg.: Amadeus Press (an imprint of Timder Press), 1997. – 464 pp.

References

1. Freud, A. (2000). Psychopathology of childhood. Moscow: Publishing House NOTA BENE [in Russian].
2. Freud, Z. (1995). The Artist and fantasizing. Moscow: Republic [in Russian].
3. Elyacheff, K., Eynish N. (2006). Mothers and Daughters? Odd Man Out? (O. Bessonova, Trans.). Moscow: Publishing House "Institute of general humanitarian researches" [in Russian].
4. Carroll, G. B. (1997). The Last Prodigy. A Biography of Erich Wolfgang Korngold. Portland, Oreg.: Amadeus Press (an imprint of Timder Press) [in English].